

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„Резилианс, мотивация за постижения и асертивност
в периода на младостта (18 – 28 години)“

за присъждане на ОНС „доктор“ по Научна област 3. „Социални, стопански и правни
науки“; Професионално направление 3.2 „Психология“, Научна специалност

„Педагогическа и възрастова психология“

автор: Боряна Емилова Николова – Христакова

научен ръководител: доц. д.н. Стоил Л. Мавродиев

рецензент: доц. д-р Иван Кръстев

Процедура и предоставени материали

Представеният от докторант Боряна Николова – Христакова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски“; включва всички необходими документи, в т.ч. автореферат и публикации по темата. Процедурата е законосъобразна.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е разположен в полето на психологията на личността и има за цел проучването на психичните конструкции „резилианс“, „мотивация за постижения“ и „асертивност“, както и взаимовлиянието им, в периода на младостта (18 – 28 г.).

Както посочва докторантката, в съвременния начин на живот, независимо от сферата на реализация – образователна, трудова или социална, адаптируемостта, издръжливостта и уменията за общуване, са не просто важни, а жизнено необходими и продуциращи пълноценен и щастлив живот.

Акцентът в обяснителния модел е поставен върху трите психични конструкта, разглеждайки всеки от тях индивидуално, но и комплексно, в ролята им на прогресивен двигател на човешкото израстване.

Несъмнено е, че тематиката на дисертационния труд е актуална и непроучена в заложените параметри. Конструктите, предмет на труда, не са изследвани комплексно в този възрастов период у нас.

Познаване на проблема

Боряна Николова – Христакова мотивира избора на темата добре в увода на дисертацията и демонстрира висока експертиза и компетентност по отношение на предмета на своето проучване. Въпросите за резилианса, мотивацията за постижения и асертивността са третирани диференцирано от гледна точка на различни фактори, което е позволило да се получат конкретни резултати и да се открият някои насоки. Добре са очертани актуалните тенденции във взаимозависимостта между резилианс, мотивация за постижения и асертивност при лица в периода на младостта.

Методика на изследването

За реализирането на целта и задачите, и за доказване на хипотезите, докторантката е използвала адекватен изследователски инструментариум, включващ пет методики.

Емпиричното изследване е построено върху добре осмислена концепция.

Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура с обособени: въведение, три глави, резултати и дискусия, изводи, ограничения на изследването, приноси, заключение, публикации на автора, източници и бележки, и е разгърнат в общ обем от 212 страници.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на представянето на изследваните психични конструкти – резилианс, мотивация за постижения и асертивност, което е отправната точка за навлизането в дълбочина на проблема по взаимодействието им. Както добре отбелязва Боряна Николова – Христакова, базирайки се на теоретични възгледи за особеностите на младостта, разгледани от Борис Минчев (2005) и правейки опит за изследване в дълбочина на феномените „резилианс“, „мотивация за постижение“ и „асертивност“, дисертацията предлага нов поглед върху динамиката към самоактуализация на човешкото поведение.

Докторантката е проучила предишни изследвания, свързани с разглежданите от нея психични конструкти, което ѝ е позволило да преодолее определени слабости при конструирането на собственото изследване.

Боряна Николова – Христакова е съумяла да демонстрира важността на въпроса за наличието и разгръщането на резилианс, мотивация за постижения и асертивност в поведенческия репертоар.

Изведени са основни теоретични позиции за взаимовлиянието на изследваните конструкти в периода на младостта (18 – 28 г.). Добро впечатление прави, че авторът се позовава на изследвания и трудове както на чуждестранни, така и на български автори като Б. Минчев, Ст. Мавродиев, Ив. Кръстев, Ив. Пенева, Ив. Паспаланов, Д. Щетински, Р. Недева, К. Занкова и др. Открито е значението на изследванията на резилианса, мотивацията за постижения и асертивността.

Наред със съвременната концептуализация на резилианса (параграф 1.1), ясно се подчертава важността от разглеждането и значението му в ролята му на фактор за противодействие на негативните явления на социалната среда в периода на юношеството и младостта. Важен теоретичен принос е обобщението, което изяснява, че в юношеска и младежка възраст формирането на резилианс на индивида към негативните въздействия на социалната среда се случва със степенувана осъзнатост в зависимост от наличните ресурси на когнитивната сфера и посоката на формиране на личностна идентичност.

Акцентираща се върху важността на различни фактори, свързани с динамиката в разгръщането на резилианса, като се обръща специално внимание на профила на личността с високи нива на резилианс.

Подчертава се и се проследява отликата на резилианса от конструктивно сходни феномени – издръжливост, самоконтрол, толерантност към фрустрация, устойчивост на стрес, устойчивост на травматични ситуации, устойчивост на несигурност, устойчивост на нарушаване на норми и граници, устойчивост на конфликти и др.

От особена значимост е пунктуалното и внимателно разглеждане на множество авторски позиции по отношение на отликите между конструктите „резилианс“ и „резилиентност“ (Rutter, Garmezy, Werner, Bonanno, Richardson, Henderson, Ackerman, Махнач, Лактионова, Ушаков и др.). Това обстоятелство дава основание изводът на Боряна Николова – Христакова да встъпи в ролята на академично – теоретичен принос в концептуален аспект, а именно: резилиентността да се разглежда като личностна черта, докато резилиансът като динамичен вътреличностен процес, култивиращ различни прояви на емоционално и ценностно отношение към собственото „Аз“.

Последователно и градиращо са разгледани теориите за мотив, мотивация, мотивация за постижение (параграф 1.2).

Пунктуално и прецизно са проследени и разгледани психометрични модели на мотивацията за постижения.

Акцент се поставя върху проблема с измерването на мотивацията за постижения. Във връзка с него са разгледани и популярни скали. Обръща се внимание на характеристиките на методиките, насочени към изследване на мотивацията за постижение. Вниманието умело е насочено към конкретни методики, изследващи обсъждания феномен (Скалата за постижения на Мехрабиан, Achievement Motivation Inventory (AMI), „Потребност от постижения“ на Орлов, „Мотивация за успех и страх от провал“ от А.А. Реан, „Мотивация, хазарт, социален престиж“ от Кубышкина, „Пермски въпросник за полимодалния мотив за стремеж към успех“ от Феногентова). Този факт дава основание да се счита, че Боряна Николова – Христова е взела предвид силни страни и ограничения на конкретни инструменти, с цел прецизиране на собственото ѝ проучване.

Обхватно, подробно и ясно е разгледан конструктът „асертивност“ (параграф 1.3).

Акцент се поставя върху психологичната стойност на асертивността в многообразието ѝ от значими роли. Последователно и аргументирано са обозначава развитието и значението на асертивността като: средство за протекция на личностни права; ролята ѝ по отношение на личностното саморазвитие и самореализация; стойността ѝ като личностно качество.

Обръща се внимание на опосредстването на конструкта „асертивност“ от различни фактори, имащи важно значение за проведеното изследване: готовност за сътрудничество, добросъвестност, комуникативни умения и ниво на култура на индивида.

Вниманието е изострено върху множество изследвания, свързани с различни демографски фактори по отношение на асертивността (Килкъс, 1993; Mueen et all, 2006; Timmins & McCabe, 2005; Давар, 1999; Шейнов, 2015 и др.).

Общата ми оценка за теоретичният анализ е, че той е информативен, задълбочен и разкрива взаимовръзките между изследваните явления. Това ми дава основание да считам, че докторантката притежава високо ниво на академико – приложно познание по отношение както на резилианса и мотивацията за постижения, така и във връзка с асертивността. Не на последно място придавам значение и на способността ѝ за обяснение на взаимовръзката между изследваните конструкти, базирана на различни

авторови позиции, като ясно изпъква и обоснованата ѝ лична гледка, придаваща на проведеното изследване ценен академично – приложен принос.

Дизайнът на изследването показва добре осмислена концепция на труда. Целта, задачите и хипотезите са логично и смислово свързани. Целта е да се проучат резилиансът, мотивацията за постижения и асертивността, както и взаимовлиянието им, в периода на младостта (18 – 28 г.).

Хипотезите са формулирани добре.

Броят на изследваните лица (336) е достатъчен.

Методите за емпиричното изследване са релевантни на целта и възрастта на изследваните лица и включват пет психологични въпросника.

Приложените статистически методи също съответстват на целта, задачите и хипотезите.

Анализът на резултатите следва логиката на коментара по хипотезите. В същото време се сравняват стойностите на получените резултати при различни демографски фактори, което е целесъобразен подход.

Всички статистически процедури са приложени коректно. Получените данни са онагледени с таблици и графики, където има възможност и необходимост.

Прави впечатление добре обоснованото отхвърляне на допускането в Първа работна хипотеза, за установяването на значима взаимозависимост между възрастта с асертивността, мотивацията за постижения и резилианса при изследваните лица. На високо ниво се откроява и аргументирането за частичното потвърждаване на допусканията за втора и трета работни хипотези.

Добро впечатление прави умението на докторантката да интерпретира съответните стойности. Боряна Николова – Христакова демонстрира много добри аналитични способности на емпиричната фактология, което проличава добре в дискусията и обобщението на цялото изследване.

Изводите и заключението са релевантни по отношение на резултатите от собственото изследване.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам самооценката на формулираните приноси.

Осъщественото изследване е едно от малкото психологични изследвания, проучващи едновременно резилианс, мотивация за постижения и асертивност, както и взаимовлиянието им, което прави изследването ценно в научно и приложно отношение.

Направено е задълбочено теоретично изследване на основните конструкти, предмет на дисертационния труд.

Създадена е оригинална концепция на дисертационния труд, позволяваща да се направи сравнителен анализ между изследваните лица по отношение на демографски особености.

Реализирано е значимо емпирично изследване и са установени редица статистически значими различия при сравняването на различни фактори.

Резултатите имат не само теоретична, но и приложна стойност и биха могли да бъдат използвани от: експерти, работещи в областта на психологичното консултиране и терапия, учени, работещи по темата, педагози, възпитатели, родители, и др.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Четири от публикациите на автора са пряко свързани с темата на дисертацията и са публикувани в научен сборник.

Лично участие на докторанта

Нямам съмнения, че Боряна Николова – Христакова, в качеството ѝ на докторант, е реализирала самостоятелно теоретичното и емпиричното изследване, както и анализа, и интерпретациите на резултатите.

В дисертацията не се установява наличие на плагиатство.

Автореферат

Авторефератът отразява коректно основните моменти от дисертационния труд в структурно и съдържателно отношение.

Боряна Николова – Христакова е използвала коректно литературните източници, които са цитирани съобразно утвърдените за такъв научен труд стандарти; на края е представена и библиографската справка. Библиографските източници са актуални и са на кирилица, и латиница.

В стилистично отношение работата е издържана добре.

Критични бележки и препоръки

Препоръчвам трудът да бъде издаден под формата на монография.

Заклучение:

Дисертационният труд на Боряна Николова – Христакова отговоря на утвърдените стандарти. Същият е реализиран на високо научно равнище.

Докторантката притежава добра психологична подготовка в академичен и приложен аспект.

Всичко това ми дава основание да дам своята положителна и препоръчвам членовете на научното жури да подкрепят присъждането на Образователна и научна степен „доктор“ на Боряна Николова-Христакова по професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Благоевград

24.05.2023 г.

Рецензент: .....

доц. д-р Иван Кръстев

REVIEW

of a dissertation on:

"Resilience, achievement motivation and assertiveness

in the period of youth (18-28 years)'

for the awarding of the ONS "Doctor" in Scientific Area 3. "Social, Economic and Legal Sciences"; Professional direction 3.2 "Psychology", Scientific specialty "Pedagogical and age psychology"

author: Boryana Emilova Nikolova – Hristakova

supervisor: Assoc. Prof. Stoil L. Mavrodiev Ph.D., D.Sc.

reviewer: Assoc. Prof. Ivan Krastev, Ph.D.

Procedure and materials provided

The set of paper materials presented by doctoral student Boryana Nikolova – Hristakova is in accordance with the requirements of the RSARB, the Regulations for its application and the Internal Rules for the Development of the Academic Staff of the SWU "N. Rilski"; includes all necessary documents, including abstract and publications on the subject. The procedure is legal.

Relevance of the topic and appropriateness of the set goals and tasks

The dissertation work is located in the field of personality psychology and aims to study the mental constructs "resilience", "achievement motivation" and "assertiveness", as well as their mutual influence, in the period of youth (18 - 28 years).

As the doctoral student points out, in the modern way of life, regardless of the sphere of realization - educational, labor or social, adaptability, endurance and communication skills are not just important, but vitally necessary and produce a full and happy life.

The emphasis of the explanatory model is placed on the three mental constructs, considering each of them individually, but also comprehensively, in their role as a progressive engine of human growth.

There is no doubt that the subject of the dissertation is current and unexplored in the set parameters. The constructs, the subject of the work, have not been comprehensively investigated in this age period in our country.

Knowing the problem

Boryana Nikolova – Hristakova motivates the choice of topic well in the introduction of the dissertation and demonstrates high expertise and competence regarding the subject of her research. The issues of resilience, achievement motivation and assertiveness have been treated differently from the point of view of different factors, which has allowed to obtain specific results and highlight some directions. Current trends in the interdependence of resilience, achievement motivation, and assertiveness in youth are well outlined.

Research methodology

To realize the goal and tasks, and to prove the hypotheses, the doctoral student used an adequate research toolkit, including five methods.

Empirical research is built on a well thought out concept.

General characteristics and evaluation of the dissertation work

The dissertation has a classic structure with the following sections: introduction, three chapters, results and discussion, conclusions, limitations of the study, contributions, conclusion, author's publications, sources and notes, and is spread over a total volume of 212 pages.

The first chapter of the dissertation work is dedicated to the presentation of the studied mental constructs - resilience, motivation for achievements and assertiveness, which is the starting point for entering in depth the problem of their interaction. As well noted by Boryana Nikolova - Hristakova, based on theoretical views on the characteristics of youth, examined by Boris Minchev (2005) and making an attempt to study in depth the phenomena of "resilience", "motivation for achievement" and "assertiveness", the dissertation offers a new look at the dynamics toward self-actualization of human behavior.

The PhD student studied previous research related to the mental constructs she was examining, which allowed her to overcome certain weaknesses in the construction of her own research.

Boryana Nikolova – Hristakova was able to demonstrate the importance of the issue of the presence and deployment of resilience, motivation for achievements and assertiveness in the behavioral repertoire.

Basic theoretical positions on the mutual influence of the studied constructs in the period of youth (18-28 years) are derived. It makes a good impression that the author refers to studies and works of both foreign and Bulgarian authors such as B. Minchev, St. Mavrodiev, Iv. Krastev, Iv. Peneva, Iv. Paspalanov, D. Shchetinski, R. Nedeva, K. Zankova and others. The importance of research on resilience, achievement motivation and assertiveness is highlighted. Along with the modern conceptualization of resilience (paragraph 1.1), the importance of considering and its importance in its role as a factor for counteracting the negative phenomena

of the social environment in the period of adolescence and youth is clearly emphasized. An important theoretical contribution is the summary, which clarifies that in adolescence and young adulthood, the formation of the individual's resilience to the negative impacts of the social environment occurs with graded awareness depending on the available resources of the cognitive sphere and the direction of personal identity formation.

It emphasizes the importance of various factors related to dynamics in the deployment of resilience, paying special attention to the personality profile with high levels of resilience.

The distinction of resilience from structurally similar phenomena is emphasized and tracked - endurance, self-control, tolerance to frustration, resistance to stress, resistance to traumatic situations, resistance to uncertainty, resistance to violation of norms and boundaries, resistance to conflicts, etc.

Of particular importance is the punctual and careful consideration of numerous author positions regarding the differences between the constructs "resilience" and "resilience" (Rutter, Garmezy, Werner, Bonanno, Richardson, Henderson, Ackerman, Makhnach, Laktionova, Ushakov, etc.). This circumstance gives reason for the conclusion of Boryana Nikolova - Hristakova to enter the role of an academic-theoretical contribution in a conceptual aspect, namely: to consider resilience as a personal trait, while resilience as a dynamic intrapersonal process, cultivating various manifestations of emotional and value attitude towards own "I".

The theories of motive, motivation, motivation for achievement are examined consistently and gradually (paragraph 1.2).

Punctual and precise psychometric models of achievement motivation have been traced and examined.

Emphasis is placed on the problem of measuring achievement motivation. Popular rocks are also considered in connection with it. Attention is paid to the characteristics of the methodologies aimed at studying achievement motivation. Attention is skillfully directed to specific methods investigating the discussed phenomenon (Mehrabian's Achievement Scale, Achievement Motivation Inventory (AMI), "Need for Achievement" by Orlov, "Motivation for Success and Fear of Failure" by A.A. Rean, "Motivation, Gambling , social prestige" by Kubyshkina, "Perm Questionnaire on the polymodal motive for striving for success" by Fenogentova). This fact gives reason to consider that Boryana Nikolova – Hristakova took into account the strengths and limitations of specific instruments in order to refine her own research. The construct "assertiveness" is comprehensively, thoroughly and clearly examined (paragraph 1.3).

Emphasis is placed on the psychological value of assertiveness in its variety of significant roles. Consistently and reasoned, they indicate the development and importance of assertiveness as: a means of protection of personal rights; its role in terms of personal self-development and self-realization; its value as a personal quality.

Attention is paid to the mediation of the construct "assertiveness" by various factors of importance for the conducted research: willingness to cooperate, conscientiousness, communication skills and the level of culture of the individual.

Attention has been sharpened on numerous studies related to various demographic factors in relation to assertiveness (Kilkus, 1993; Mueen et al, 2006; Timmins & McCabe, 2005; Davar, 1999; Sheinov, 2015, etc.).

My overall assessment of the theoretical analysis is that it is informative, thorough and reveals the interrelationships between the phenomena under study. This gives me reason to believe that the PhD student possesses a high level of academico-applied knowledge regarding both resilience and achievement motivation, as well as assertiveness. Last but not least, I attach importance to its ability to explain the interrelationship between the studied constructs, based on different author's positions, clearly highlighting her well-grounded personal view, giving the conducted research a valuable academic - applied contribution.

The research design shows a well thought out concept of the work. The goal, tasks and hypotheses are logically and meaningfully connected. The aim is to study resilience, achievement motivation and assertiveness, as well as their mutual influence, in the period of youth (18 – 28 years).

The hypotheses are well formulated.

The number of subjects (336) is sufficient.

The methods of the empirical research are relevant to the purpose and the age of the researched persons and include five psychological questionnaires.

The statistical methods applied are also consistent with the purpose, tasks and hypotheses.

The analysis of the results follows the logic of the commentary on the hypotheses. At the same time, the values of the obtained results are compared for different demographic factors, which is an expedient approach.

All statistical procedures were applied correctly. The obtained data are illustrated with tables and graphs where possible and necessary.

It is striking the well-grounded rejection of the assumption in the First Working Hypothesis, for the establishment of a significant interdependence between age and assertiveness, achievement motivation and resilience in the studied individuals. At a high level, the

argumentation for the partial confirmation of the assumptions for the second and third working hypotheses also stands out.

The doctoral student's ability to interpret the relevant values makes a good impression. Boryana Nikolova – Hristakova demonstrates very good analytical abilities of empirical factology, which is well reflected in the discussion and summary of the entire study.

The findings and conclusion are relevant to the results of the own research.

Contributions and significance of the development for science and practice

I accept the self-assessment of the formulated contributions.

The research carried out is one of the few psychological studies that simultaneously examines resilience, achievement motivation and assertiveness, as well as their mutual influence, which makes the research valuable from a scientific and applied point of view.

An in-depth theoretical study of the main constructs, the subject of the dissertation work, was made.

An original concept of the dissertation was created, allowing to make a comparative analysis between the studied persons in terms of demographic characteristics.

Significant empirical research has been carried out and a number of statistically significant differences have been found when comparing different factors.

The results have not only theoretical, but also applied value and could be used by: experts working in the field of psychological counseling and therapy, scientists working on the topic, educators, educators, parents, etc.

Assessment of dissertation publications

Four of the author's publications are directly related to the topic of the dissertation and were published in a scientific journal.

Personal participation of the doctoral student

I have no doubts that Boryana Nikolova - Hristakova, in her capacity as a doctoral student, independently carried out the theoretical and empirical research, as well as the analysis and interpretation of the results.

Plagiarism is not found in the dissertation.

Abstract

The abstract correctly reflects the main points of the dissertation in terms of structure and content.

Boryana Nikolova – Hristakova correctly used the literary sources, which were cited in accordance with the established standards for such a scientific work; the bibliographic reference

is also presented at the end. The bibliographic sources are up-to-date and are in Cyrillic and Latin.

Stylistically, the work is well done.

Critical notes and recommendations

I recommend that the work be published in the form of a monograph.

Conclusion:

The dissertation work of Boryana Nikolova – Hristakova meets the established standards. The same has been implemented at a high scientific level.

The doctoral student has good psychological training in both academic and applied aspects.

All this gives me the reason to give my positive opinion and I recommend the members of the scientific jury to support the awarding of the Educational and scientific degree "doctor" to Boryana Nikolova-Hristakova in professional direction 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

Blagoevgrad

05/24/2023

Reviewer: .....

Assoc. Prof. Dr. Ivan Krastev, Ph.D.